

สื่อภาคประชาชน และสิทธิการสื่อสาร: บทเรียนจากอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์

เก็บความจากบรรยายสาธารณะในหัวข้อ
“สื่อภาคประชาชนและสิทธิการสื่อสาร: บทเรียนจากอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์”

โดย รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์

วันที่ 30 กรกฎาคม 2556 เวลา 13.30 - 16.00 น.

จัดโดย

โรงเรียนวิชาการเมือง ศูนย์เฟาะระวังสถานการณภาคใต้

(College of Deep South Watch) ร่วมกับ คณะวิทยาการสื่อสาร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

เอกสารประกอบ

PEACE MEDIA DAY

PPP101: Pa(t)tani Peace Process

10 ปีความรุนแรง, 1 ปี สนามสันติภาพชายแดนใต้/ปาตานี

27-28 FEB 2014 @Comm-Sci PSU Pattani

สื่อภาคประชาชนและสิทธิการสื่อสาร: บทเรียนจากอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์

ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้

ในห้วงแห่งการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองครั้งสำคัญในประเทศฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย สิ่งที่เราเรียกว่า "สื่อภาคประชาชน" และแนวคิดเกี่ยวกับ "สิทธิในการสื่อสาร" เติบโตขยายตัวขึ้นได้อย่างไร สื่อเหล่านี้มีพลังในการกำหนดชะตากรรมของบ้านเมืองของพวกเขาอย่างไร ประสบการณ์ของการเคลื่อนไหวของสื่อประชาชนดังกล่าวจะเป็นบทเรียนให้กับผู้คนที่ในพื้นที่ความขัดแย้งในชายแดนใต้ได้หรือไม่

คำถามเหล่านี้คือที่มาของการจัดบรรยายสาธารณะในวันที่ 30 กรกฎาคม 2556 ซึ่งจัดโดยโรงเรียนวิชาการเมือง ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (College of Deep South Watch) ร่วมกับคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ภายใต้หัวข้อ **สื่อภาคประชาชนและสิทธิการสื่อสาร: บทเรียนจากอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์** โดยมี **รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์** เป็นผู้บรรยายหลัก เธอเป็นอดีตอาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนประเด็นการปฏิรูปสื่อ อีกทั้งยังเป็นเสาหลักของการเรียกร้องในการพิทักษ์ปกป้องสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนเสมอมา

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ ขณะกล่าวบรรยาย (ภาพโดย อนุมิตี รัตนพันธ์ นักถ่ายภาพอิสระ)

การบรรยายสาธารณะครั้งนี้เกี่ยวโยงกับหนึ่งในงานวิจัยของเธอในหัวข้อ สื่อและสิทธิการสื่อสารของ “ซึ่งเป็นการสังเคราะห์บทบาทของสื่อประชาชนในห้วงเวลาสำคัญของการเปลี่ยนแปลง” ประชาชนฟิลิปปินส์ทางการเมืองของประเทศฟิลิปปินส์ รายละเอียดข้างล่างนี้คือการเก็บประเด็นจากการนำเสนอในวันดังกล่าว

จุดเริ่มต้นของการศึกษา

หัวข้อที่จะคุยในวันนี้เป็นเรื่องของ "สื่อประชาชน" โดยพาไปดูตัวอย่างที่เกิดขึ้นจากประเทศเพื่อนบ้านคืออินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ เพราะขณะไปทำวิจัยก็รู้สึกว้าว แม้เราสังกัดอยู่สาขานิเทศศาสตร์ก็จริง แต่รู้จักประเทศเพื่อนบ้านน้อยมาก ไม่ค่อยได้แลกเปลี่ยนระหว่างนักวิชาการสาขานิเทศศาสตร์ระหว่างกัน หรืออาจจะเรียกได้น้อยมาก โครงการปัญญาชนสาธารณะ (API : Asian Public Intellectuals) ของมูลนิธินิปปอน (Nippon Foundation Fellowships) ให้นำไปวิจัยที่สามารถเลือกได้ว่าจะไปทำวิจัยในประเทศกลุ่มอาเซียนคือ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย ญี่ปุ่น จึงตัดสินใจเชิงลึกใน 2 ประเทศ คือ อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ทว่ามีเวลาจำกัดในการศึกษาเชิงลึกเพียงแค่ 11 เดือนเท่านั้น ซึ่งก็รู้ข้อจำกัดว่าไม่รู้ภาษาบาฮาซาอินโดนีเซียและภาษาตากาล็อก

ดังนั้น ทำให้การวิจัยมุ่งเน้นการอ่านวรรณกรรมภาษาอังกฤษและพูดคุยกับผู้ที่เราไปทำการศึกษาวิจัยที่รู้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก สำหรับผู้ที่ไม่รู้ภาษาอังกฤษ จำเป็นต้องอาศัยล่ามไปด้วย เมื่อผ่านประสบการณ์เช่นนี้มาแล้ว คิดว่าโอกาสต่อไป หากได้วิจัยโดยรู้ภาษาของประเทศเจ้าบ้านก็จะเป็นประโยชน์มากที่สุด เพราะการที่เราขาดความรู้เรื่องภาษาทำให้เราเข้าใจบางสิ่งบางอย่างอาจจะยังลึกซึ้งไม่มากพอ

สื่อภาคประชาชนคืออะไร?

“สื่อภาคประชาชน” ขณะนี้มีชื่อที่เรียกหลายแบบ ในประเทศไทยอาจจะไม่คุ้นเคย เพราะก่อนหน้านี้จะเรียกอย่างเหมารวมว่าสื่อมวลชน ต่อมานักวิชาการได้ค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมก็พบว่า สื่อมีหลากหลายประเภท มีหลายกลุ่ม มีหลายบริบท หลายสถานการณ์ แต่ละฝ่ายจะมีเป้าหมายการใช้สิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ดังนั้น จึงมีชื่อเรียกหลายชื่ออย่างเช่น

“สื่อประชาชน สื่อทางเลือก -” (People’s media – Alternative media) ที่พูดถึงการพัฒนาสื่อแบบทางเลือกต่างๆ จนกระทั่งมาภายหลังนี้จะคิดแบบแนวทางเลือก เริ่มมีคำที่ใช้อย่างกว้างขวางขึ้น ในวาทกรรมของสื่อมวลชนก็เช่นเดียวกันก็จะบอกว่าเป็นสื่อที่ไม่ใช่สื่อกระแสหลัก ไม่ใช่สื่อขนาดใหญ่ โยใช้ชื่อเรียกว่า “สื่อทางเลือก” - “สื่อพลเมือง” (Alternative – Citizen’s media) ขณะนี้ก็เป็นที่คุ้นเคยกันไปแล้ว เพราะบางสถานีโทรทัศน์อย่าง Thai PBS จะมีช่วงเวลาสั้นๆที่เปิดพื้นที่การรายงานข่าว “สื่อพลเมือง” คือสื่อที่มีความคิดเห็น หรือต้องการนำเสนอสิ่งที่มีความแตกต่างแบบถอนรากถอนโคน (Radical) ไม่เหมือนคนอื่น พูดจา ความคิดแบบเดิมๆ เสนอแนะภาษาและความคิดที่แตกต่างไม่เหมือนสื่อกระแสหลักอย่างสิ้นเชิง

มองในอีกแง่หนึ่ง “สื่อพลเมือง” อาจหมายถึง สื่อที่ใช้ในการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ (Media libres) จากอะไรก็ตามที่พันธนาการอยู่ จะเป็นเจ้าอาณานิคม หรือจะเป็นประเด็นอื่นๆ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของสังคมนั้นๆ

อีกคำหนึ่งที่สังคมไทยคุ้นเคยกันคือ "สื่อที่ต้องการให้มีส่วนร่วม" (Participatory media) ซึ่งมาจากแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมก็ต้องประยุกต์และปรับวิธีคิดมาเป็นสื่อแบบที่มีส่วนร่วมเช่นเดียวกัน

สังคมเมื่อมีสื่อขนาดใหญ่จำนวนมาก ทั้งที่เป็นสื่อในระดับชาติ สื่อเชิงพาณิชย์ก็ตาม "สื่อของประชาชน" จะเป็นสื่ออีกลักษณะหนึ่ง คือ "สื่อชุมชน" (Community media) ที่มีขนาดเนื้อเรื่อง มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวเนื่องกับชุมชน บริหารจัดการเองได้ อาจจะมีขนาดใหญ่หรือขนาดเล็กก็แล้วแต่ที่ชุมชนนั้นๆจะออกแบบ แต่ว่าใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับชุมชน ถัดมาจะมีการใช้คำว่า "สื่อรากหญ้า" (Grassroots Media) ก็จะเป็นลักษณะที่เป็นกลุ่ม เครือข่าย ประชาชนในระดับรากหญ้า ทำสื่อกันเองเพื่อสื่อสารกันระหว่างภายในกลุ่มกันเอง

หากพิจารณาตามการแบ่งประเภทข้างต้น จะเห็นว่าประเทศไทยมีสื่ออยู่หลากหลายประเภททีเดียว จากเดิมที่คิดเหมารวมเพียงแค่สื่อกระแสหลัก ซึ่งคำว่า "สื่อกระแสหลัก" (Mainstream media) ก็เพิ่งมาใช้ในช่วงหลัง เพราะแต่อดีตในเชิงความรู้จะจัดประเภทสื่ออย่างคับแคบตามฐานคิดในยุคนั้น เช่น สื่อของรัฐ สื่อของเอกชน ปัจจุบันสื่อของรัฐมีคู่แข่งมากขึ้น โดยเฉพาะคู่แข่งเล็กๆ ที่เกิดขึ้นสู้เสียงต่างกันไป ซึ่งทุกคนมักบอกว่าสังคมไทยอยู่ในจุดที่มีสิทธิที่จะสื่อสารออกไป โดยมีรูปแบบวิธีการ ภาษา ลักษณะสื่อที่มีความแตกต่างกัน

‘สื่อประชาชน’ vs. ‘สื่อพลเมือง’

อาจต้องเริ่มต้นที่จะมองเห็นความหลากหลายของสื่อที่เป็นอยู่ สื่อที่อยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า สื่อ "ประชาชน" บุคลิกภาพเป็นอย่างไร โดยส่วนใหญ่จะมีขนาดค่อนข้างเล็ก (small) ที่สำคัญต้องมีอิสระ (independent) และจะต้องไม่ดำเนินงานแบบธุรกิจ (Non - Commercial) และไม่ได้ดำเนินการแสวงหากำไร (non - profit) ซึ่งไม่ได้หมายความว่า เป็นสื่อที่ไม่มีค่าใช้จ่าย ไม่มีรายได้ แต่หมายความว่าต้องมีรายรับรายจ่าย ต้องมีเงินทุนที่บริหาร อย่างเช่น ถ้าเป็นงานสิ่งพิมพ์ ก็ต้องมีค่ากระดาษ ค่าหมึก ค่าตีพิมพ์ แต่ไม่ใช่การดำเนินการเหมือนธุรกิจ กล่าวคือเป็นการตั้งองค์กรสื่อ แต่ไม่ทำเพื่อแสวงหากำไร ซึ่งแม้ว่าไม่ได้ทำธุรกิจแต่ก็ต้องมีวิธีการ หารายได้ วิธีใดวิธีหนึ่ง แต่ไม่ใช่แบบการทำธุรกิจเหมือนสื่อกระแสหลัก

กิจกรรมของ "สื่อประชาชน" เหล่านี้มีอะไรบ้าง เช่น ลักษณะการทำงานที่ค่อนข้างเกาะติดแล้วก็ใช้สื่อเป็นตัวสร้างกระแส ทั้งในด้านการตระหนักรู้ หรือการสร้างข้อเรียกร้องต่างๆ ออกไป บางกลุ่มก็จะต้องทำงานเคลื่อนไหวแบบบนดินด้วย เมื่อวิเคราะห์แล้วจะมีการสื่อสารที่ต่างจากสื่อกระแสหลัก สมมุติว่าสื่อของรัฐนำเสนอเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น เสนอเรื่องสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในแบบเรื่องหนึ่ง สื่อทางเลือกหรือสื่อประชาชนก็จะเสนอมุมมองที่แตกต่างกันออกไป เช่น การเสนอมุมมองของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ เสนอมุมมองของครอบครัวของฝ่ายผู้ก่อการที่ได้รับผลกระทบ เสนอกระแสเสียงของฝ่ายผู้ก่อการ ซึ่งเราจะพบว่าสื่อของเราทำงานในประเด็นที่สื่อกระแสหลักไม่เสนอ คือสื่อกระแสเสียงจากฝ่ายผู้ก่อการ มีข้อสังเกตว่าสื่อกระแสหลักมีการนำเสนอในด้านที่เกี่ยวกับผู้ก่อการโดยตรงไปตรงมาหรือไม่ สื่อ

ไทยสามารถทำได้หรือไม่ หรือเพราะสื่อไทยยังไม่มีโอกาสที่สามารถเข้าถึงแหล่งบุคคล แหล่งข่าวที่อาจจะมีการพูดในแนวคิดที่ต่อต้านรัฐ แต่เขายังไม่มีโอกาสพูด ซึ่งสื่อเล็กๆ สื่ออิสระเหล่านี้ เมื่อเราลงไปศึกษาจะพบว่า เขามีโอกาสที่จะไปนำ 'ตัวตน' คู่ขัดแย้ง นำเจตนาธรรมณ์ นำการแสดงออก ข้อกังวลของพวกเขาออกมาเผยแพร่ให้คนได้ยิน ได้รับรู้ถึงความต้องการและจุดมุ่งหมายทางการเมือง

ถามว่าการนำเสนอลักษณะดังกล่าวจะดีกว่ากันหรือไม่ คำตอบคือย่อมดีกว่าการส่งเสียงเป็นลูกกระสุน เพราะฉะนั้น สื่อเล็กๆ เหล่านี้ จะมีพันธกิจของตัวเองและสามารถทำงานที่มีคุณค่าไม่ว่าสื่อจะเล็กขนาดไหนก็ตาม แง่นี้แล้ว "สื่อประชาชน" (People's Media) อาจจะอยู่ในสถานะที่เป็นปากเสียงให้ผู้ถูกกดขี่ถูกปิดกั้นมากกว่าสื่อกระแสหลัก

ส่วนคำว่า "สื่อพลเมือง" (Citizen's Media) มีฐานะที่แตกต่างออกไป คือเสียงจากสื่อเหล่านี้ เป็นสื่อที่ถือว่าทุกคนเป็นสื่อของพลเมือง หมายความว่า เขาเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ว่ามีสิทธิมีฐานะในพลเมืองของประเทศนั้นๆ เพราะฉะนั้น ในแง่ของสิทธิได้รับการรับรองชัดเจน ที่ตัวเขาได้รับทราบ สังคมรับทราบ กลุ่มอำนาจรับทราบ สถานภาพอาจจะดีกว่า พวกที่เรียกตัวเองว่า "สื่อประชาชน" ที่เขารู้สึกว่าตัวเองถูกปิดกั้น ถูกกดขี่ ที่ไม่ควรพูด ไม่ควรสื่อสาร ขณะที่กลุ่ม "สื่อพลเมือง" จะสื่อสารกับกลุ่มคนและทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงกลุ่มพลเมืองที่ปกติ ที่ค่อนข้างจะ 'ตั้งรับต่อสถานการณ์' (passive) ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในทางการเมืองเท่าใด ให้ตื่นตัว ให้ทุกคนมีความสนใจ อยากที่จะมีส่วนร่วมในการกระบวนการทางการเมืองรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งของสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของเขาให้กลายเป็น 'พลเมืองที่มีพลัง' (Active Citizen) ขึ้นมา

เห็นได้ชัดว่า "สื่อพลเมือง" เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเพิ่มอำนาจ (empower) หรือการสร้างพลังอำนาจให้แก่พลเมือง สร้างความสำนึกแล้วก็ไปทำให้อำนาจแตกย่อยออกมา (fragment) ไม่ได้ไปรวมศูนย์ ไม่ได้เป็นการรวมอำนาจที่มีการเบ็ดเสร็จที่รวมอยู่ในตัวเอง

ประเด็นนี้มีการกล่าวอ้างอยู่ในหนังสือของ "เคลเมนเซีย โรดริเกซ" (C. Rodriguez) นักวิชาการด้านการสื่อสารชาวอเมริกัน ซึ่งเขียนเกี่ยวกับเรื่องของสื่อพลเมือง เธอสอนอยู่ในสหรัฐฯ แต่ทำวิจัยอยู่ในลาตินอเมริกาด้วย เชื้อสายสเปนและพูดภาษาสเปนได้ เธอพูดในสิ่งที่น่าสนใจมากกว่า สื่อพลเมืองสามารถทำให้ผู้ชายผู้หญิง เด็ก สามารถที่จะเข้าไปเป็นเจ้าของสื่อและประเด็นของตนเองได้อีกครั้งหนึ่ง (Reclaim) เพราะสื่อเคยหลุดมือไป คนอื่นนำไปใช้ ไปเป็นเจ้าของมากมาย แต่คนที่ควรมีสื่อกลับไม่ได้ใช้ ต้องไปเวนคืนอำนาจสิทธิการสื่อสารกลับมา เพราะเรามีสื่อเล็กๆ อยู่ในมืออยู่แล้วไม่ว่าเป็น สื่อวิทยุชุมชน สื่อสังคมออนไลน์ใหม่ๆก็ตาม

โรดริเกซ กล่าวว่า ในระหว่างที่เรา(นักข่าวพลเมือง)สื่อสารนั้น สามารถจะใช้สื่อพลเมืองดังกล่าวสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ผ่านภาษาของการสื่อสาร แล้วก็เรียกสิ่งต่างๆรอบตัวในภาษาที่เราสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ เหมือนกับเราสร้างโลกขึ้นมาใหม่ได้ ผ่านการใช้ เหล่านี้ กระบวนการในลักษณะเช่นนี้จึงมีความ "สื่อพลเมือง" ลึกซึ้งมากกว่าที่เราคิด ในแต่ละวันๆ ที่เราสื่อสารผ่านสื่อขนาดเล็ก สื่ออิสระของภาคพลเมือง สิ่งที่เกิดขึ้นๆ เราสามารถอธิบายให้โลกได้รับรู้ โดยพูดถึงสิ่งรอบตัวเราได้ ในมิติของเรา ที่เราจะสร้างถ้อยคำ สร้างภาษา จิตนาการโลกใหม่ออกมาได้

อีกประเด็นหนึ่ง ที่โรดริเกซถือว่าเป็นหน้าที่ที่เกิดในระหว่างที่สื่อพลเมืองกำลังสื่อสาร คือ ได้เปิดพื้นที่ให้คนมีส่วนร่วมสามารถที่จะไปก่อกวน แทรกแซง ส่งผลให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่ ทำให้แลดูสั่นคลอนไม่เหมือนเดิม (disrupt power relationship) ตัวอย่างเช่น การแขวนป้ายผ้ารณรงค์ทางการเมืองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น ทำให้ทุกคนนึกคิดว่าใครเป็นคนทำ สารหรือข้อความในป้ายผ้ากำลังสื่อสารกับใคร บอกทำไม ทำให้เราสงสัยความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสังคม และสงสัยในตัวเราเอง เกิดคำถามชวนคิดใหม่ว่าเราจะต้องมองในเรื่องนี้อย่างไร ทำให้คนที่สื่อสารมีโอกาสปฏิบัติการความเป็นมนุษย์พลุชนเป็นพลเมืองที่มีพลัง (Active Citizen) ทำให้เขาสามารถแสดงตัวตนและความคิดเห็นของเขาได้ แล้วก็กลับไปสร้าง 'สื่อ' ขึ้นมาใหม่ เพราะตัวเก่าไม่เคยดีกับตัวเขา ทำให้เขามีโลกสัญลักษณ์ลักษณะใหม่ที่เกิดขึ้นในตัวเขาได้เรื่อยๆ และก็ได้สร้างขึ้นมาใหม่ สร้างได้ด้วยตนเอง สร้างโดยชีวิต ในปัจจุบัน และอนาคตรวมทั้งวัฒนธรรมด้วย โดยรวมสิ่งที่โรดริเกซ ให้นิยาม ดีความตรงนี้มีที่น่าสนใจ มีประโยชน์ มีความลึกซึ้ง มีมิติคุณค่าในการสื่อสารด้วย

ขณะเดียวกัน มีคำถามให้ชวนคิดต่ออีกได้ว่า **"สื่อประชาชน"** (People's Media) กับ **"สื่อพลเมือง"** (Citizen's Media) ไม่เหมือนกันอย่างไรบ้าง ทั้งที่เป็นสื่อภาคประชาชนเช่นเดียวกัน ตอบโดยสรุปคือ "สื่อประชาชน" ใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่า แต่จะเป็นรายบุคคลมีความหมายแคบ มีมิติ "สื่อพลเมือง" รายบุคคล ได้รับการยอมรับว่ามีสถานะที่กฎหมายยอมรับ สำหรับประเทศไทยต้องมีบัตรประชาชน ถ้าไม่มีกลายเป็นเรื่องแปลก โดยถือว่าต้องมีมติพลเมืองในทางกฎหมายกำกับด้วย แต่บางประเทศไม่ต้องมีก็ได้

กล่าวให้ถึงที่สุด **"สื่อของประชาชน"** (People's Media) คือบุคคลที่อยู่นอกกรอบนอกระบบ ไม่ได้ถูกสังคมรับรองว่าเป็นพลเมืองสังคมนั้น และ "สื่อของประชาชน" มักจะเป็นปากเสียงของคนที่อยู่นอกระบบนอกระแสที่คนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ อาทิเช่น กบฏ ถึงพวกเขาอยากเป็นพลเมือง แต่คนไม่ยอมรับ ไม่เข้าเกณฑ์ พวกเขาไม่มีสิทธิลงคะแนนการเลือกตั้ง เป็นต้นว่า เมื่อถามเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ทำสื่อขึ้นมาสื่อสารถามว่าเป็นสื่อพลเมืองหรือไม่ ก็ต้องเอาเกณฑ์ตัวอื่นมาจับว่าสังคมไทยบอกว่าเราเป็นพลเมืองด้วยหลักอะไรบ้างนั่นเอง

ความน่าสนใจอย่างสำคัญคือ บอกว่าเราต้องต่อสู้เพื่อให้ได้สิทธิที่จะพูด สมมติเรา "สื่อประชาชน" เป็นพลเมือง แล้วรัฐธรรมนูญรับรองว่ามีสิทธิพูด แต่กลุ่มคนที่ไม่ใช่พลเมืองจะไม่มีสิทธิพูดเลย และสื่อกระแสหลักก็ไม่สามารถแสดงหรือนำเสนอความคิดคนเหล่านี้ออกมาได้ คำถามคือ สื่อพลเมืองเหล่านี้สามารถสื่อสารความคิดของคนกลุ่มนี้ได้หรือไม่ อาจจะต้องพยายาม อาจจะมีการต่อต้าน อาจจะต้องแสดงออกหรือต่อต้านการใช้ความรุนแรง อยากให้คนอื่นเข้าใจอาจจะมีการข่มขู่ โดยเฉพาะอยากให้รัฐที่ไม่รู้ปัญหาของเขา ซึ่งถ้าพิจารณาจะพบความแตกต่างในละเอียดพอสมควร

ทั้งนี้ สิทธิการสื่อสารมีการกำหนดแนวให้เป็นเรื่องของสากล เริ่มต้นจากสหรัฐฯ จากนั้นกลายเป็นคำประกาศของประเทศฝรั่งเศส กระทั่งหลังสงครามโลก ครั้งที่สอง ก็ออกเป็นคำประกาศปฏิญญาสากล ประเด็นสิทธิการสื่อสารก็ไปปรากฏในข้อที่ 19 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งไทยก็รับรองสิทธิอยู่ใน

รัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ เพื่อยืนยันสิทธินี้ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญ 2 ฉบับหลัง ทั้งฉบับปี 2550 ก็ยืนยันรับรองสิทธิเหมือนปี 2540 โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงสิทธิของสื่อสารของพลเมืองไทยแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี มีนักวิชาการในต่างประเทศกลุ่มหนึ่งพยายามเขียนรัฐธรรมนูญเพิ่มขึ้นอีกเป็น People Communication Charter ขึ้นมา ซึ่งคล้ายกับการรองรับเสรีภาพ ซึ่งข้อกำหนดหรือบทบัญญัติสากลอื่นๆ ได้เขียนเอาไว้ ที่นี้เขาเขียนเอาไว้มีข้อแตกต่างกับกลุ่มนักวิชาการที่ได้เขียนในรัฐธรรมนูญของไทยซึ่งก็รองรับคล้ายกับเรื่องสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายหรือบทบัญญัติสากลอื่นๆ ได้เขียนอย่างไรบ้าง เขามีข้อที่บอกว่า **การสื่อสารจะต้องมีการเพิ่มพลังอำนาจของประชาชนแล้วไปเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม ภูมิทัศน์ ให้ดีขึ้น** โดยมองเห็นเฉพาะสิทธิเสรีภาพอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ เพราะมีคนที่ไม่มีโอกาสเข้าถึงช่องทางการสื่อสารต่างๆ อีกทั้งหลักการสื่อสารก็ไม่ไปช่วยเพิ่มพลังอำนาจของประชาชน แต่เรากลับสื่อสารให้ประชาชนกลายเป็นผู้บริโภคสื่ออย่างไร้ความหมาย ดังนั้น ธรรมนูญนี้บอกว่าจะต้องให้โอกาสการสื่อสารแก่ภาคพลเมือง ภาคประชาชนด้วย คือการเปลี่ยนแปลงความคิดให้การสื่อสารมีสาระัตถะของการสื่อสารจริงๆ

จากกรอบคิดข้างต้นทั้งหมด จึงลงวิจัยเชิงลึกใน 2 ประเทศคือ ประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ในปี 2004-2005 โดยไปดูผู้คนและองค์กรเกี่ยวกับการทำงานด้านการสื่อสารที่พยายามทำให้เกิดการสื่อสารแบบประชาธิปไตย และคนเหล่านี้พยายามทำให้เกิดประชาธิปไตย พยายามผลักดันอำนาจที่ผูกขาดให้เป็นโครงสร้างที่เปิด เป็นโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นได้อย่างไร

โดยวิธีการศึกษา ได้ลงไปพบในสนามวิจัยมีบางองค์กรสื่อที่เรียกตนเองว่าเป็น "สื่อประชาชน" ที่พยายามไปเปลี่ยนเนื้อหาเพิ่มปากเสียงที่ไม่มีโอกาสพูดหรือไปเปลี่ยนวิธีการทำงาน เช่น พอมีเหตุระเบิดก็ไปถามทหาเอง เขาจะไปสร้างธรรมเนียมใหม่ ไม่ใช่หาแหล่งข่าวเก่าเดิมๆ เราก็จะได้คำตอบแนวเดิมๆ ที่ไม่ได้สร้างความเข้าใจใหม่หรือว่าไม่เข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นที่กำลังเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ผู้ถูกศึกษาบอกว่า วิธีการสื่อเหล่านี้จะพยายามทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในธรรมเนียมปฏิบัติแล้วก็จะมีการเรียกร้องรัฐบาลเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ลักษณะไม่ต่างกับสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่พยายามผลักดันให้มีการพูดคุยสันติภาพ ผลักดันให้มีการดูแลผู้ที่ได้รับผลกระทบต่างๆ จากเดิมที่เคยประกาศ พ.ร.ก.ฉุกเฉินฯ หรือกฎอัยการศึก ก็อาจไม่มีใครกล้าพูดเพราะโครงสร้างเดิมกดเอาไว้

นอกจากจะไปตรวจสอบ ติดตามที่ละชั้นในกฎระเบียบของกฎหมายก็มาทำสื่อของตัวเองที่เป็นอิสระ มีลักษณะเปิดกว้าง ให้มีส่วนร่วมเปิดพื้นที่ให้คนอยู่ชายขอบได้ส่งเสียง เพราะคนกลุ่มดังกล่าวไม่มีสิทธิ์ ไม่มีเสียง อีกประการหนึ่ง คือไปเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างคนที่จัดเนื้อหา กับคนฟัง คือไม่แยกออกจากกัน คนฟังรับมาเป็นส่วนหนึ่งของคนทำเนื้อหา โดยให้คนฟังกล้าแสดงความคิดเห็น พูดความจริง กระบวนการแบบนี้ไม่ได้เกิดขึ้นมาง่ายๆ ถ้าทำอย่างนี้ก็พอมีตัวอย่าง จากที่ไปทำการศึกษา ก็พบว่า มีบางคนถูกฟ้อง เรื่องยังอยู่ในกระบวนการยุติธรรมและศาลมีอยู่รายหนึ่งจำต้องหลบคดีจากฟิลิปปินส์มาอยู่ในประเทศไทย

ประสบการณ์จากอินโดนีเซีย

ในยุคหลังการปลดปล่อยจากการเป็นอาณานิคมของฮอลแลนด์ เข้าสู่ยุคของประธานาธิบดีซูฮาร์โต ซึ่งยึดอำนาจมาจากการทำรัฐประหาร ที่เรียกรัฐบาลใหม่ว่า 'รัฐระเบียบใหม่'(New Order; 1966 – 1998) ซึ่งอยู่ในอำนาจประมาณ 32 ปี ระหว่างรัฐบาลซูฮาร์โตอยู่ในอำนาจช่วงนั้น สื่อที่เคยเป็นสื่อแยกตัวมีความเป็นการเมืองสูงได้เปลี่ยนมาเป็นสื่อกลางโดยไม่มีความเป็นการเมือง (Neutralized and Depoliticized) คือถูกทำให้กลายเป็นสื่อของรัฐกิจ โดยรัฐบาลพยายามสร้างวัฒนธรรมให้สื่อสนใจ ประกอบธุรกิจ แสวงหากำไร อย่ามาพูดจาเรื่องการเมือง อย่ามาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล และหากทำเช่นนั้นจะถูกลงโทษ นานๆครั้งก็จะมีการประชุมจับกุม ฟ้องร้อง

กล่าวได้ว่า สถานการณ์ด้านสื่อของอินโดนีเซียนั้นตรงข้ามกับประเทศไทยในปัจจุบัน คือสื่อของไทยจากที่เคยเป็น "สื่อพาณิชย์"(Commercial media) ได้เปลี่ยนเป็น "สื่อเชิงการเมือง"(Political media) มากขึ้น แง่นี้ จึงได้ศึกษาเปรียบเทียบสองกระแสดังกล่าวเองได้เหมือนกัน

ในช่วงนั้น ประธานาธิบดีซูฮาร์โต พยายามพัฒนาประเทศโดยลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน พยายามวางแผน พัฒนาในสิ่งเหล่านี้ ทว่ากลับกลายเป็นสถาบันสร้างฐานอำนาจลงสู่เกาะชวา แล้วก็ออกกฎหมายเฉพาะเจาะจงให้กับสื่อ สื่อต้องไปขอใบอนุญาตเพื่อประกอบการด้านสื่อ

ในปี 1994 ก่อนประธานาธิบดีซูฮาร์โตจะถูกโค่นอำนาจ หนังสือพิมพ์ส่วนมากจะเป็นสมาชิกขององค์การที่เรียกว่า Surat Ijin Usaha Penerbitan Pers (SIUPP) ซึ่งเป็นสำนักงานประชาสัมพันธ์ของรัฐ คล้ายกับกรมประชาสัมพันธ์ของประเทศไทย มีนักหนังสือพิมพ์ใจเด็ดหัวเห็ดกลุ่มหนึ่งบอกว่าไม่เอาแล้ว ขอตั้งกลุ่มองค์กรขึ้นมาใหม่เป็นเครือข่ายนักหนังสือพิมพ์อิสระ (Alliance of Independent Journalists) จากนั้นก็ไปเดินขบวนอยู่หน้าสำนักงานประชาสัมพันธ์ของรัฐ เพื่อไปชวนพวกสื่อที่อยู่ในทะเบียนเก่า กระนั้นก็ยังไม่มีใครกล้าออกมาเป็นสมาชิกกลุ่มใหม่ จึงได้เปลี่ยนวิธีการ โดยชวนนักข่าวกันมาได้ทีละน้อยจนเดี๋ยวนี้ก็กลายเป็นกลุ่มใหญ่ที่มีสมาชิกมากขึ้นแล้ว

นอกจากนั้น ยังมีสื่อกลุ่มหนึ่ง ที่เตรียมตัวทำสถาบันวิจัย Institute the Studies of Free flow of Information ก็ลงมือทำวิจัยเพื่อที่จะวิพากษ์วิจารณ์สื่อกระแสหลัก ทั้งด้านเนื้อหา โครงสร้าง จะเห็นว่า 4 ปี นับตั้งแต่ปี 1994-1998 เครือข่ายสื่อดังกล่าวค่อยๆ เขย่าบัลลังก์ของซูฮาร์โตให้สั่นคลอนลงได้

ระหว่างการวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์ รวมทั้งคนทำสื่อได้ดินจำนวนหนึ่ง เช่น หนังสือพิมพ์ **Suara** (Independent) แล้วก็ 'เสียงอิสระ'(XPOS) แล้วก็ AJI NEWS ซึ่งทำข่าวและสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต แต่อย่าลืมน่าช่วงนั้นอินเทอร์เน็ตหน้าจอยังเป็นขาวดำ ยังใช้ระบบดอส (DOS) อยู่เลย ทั้งซึกซ้า ยืดยาด ทำงานได้น้อยมาก แต่เขาก็รู้สึกว่าจะต้องใช้สื่อใหม่ในการขับเคลื่อนสังคม

มีข้อน่าสังเกตว่าทั้งอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ จะพบว่าสื่อที่ใหม่ล่าสุดในขณะนั้น ถูกนำมาใช้ทั้งสิ้น รวมทั้งสื่อวิทยุด้วย มากกว่านั้นยังมีที่แปลกไป คือ มีกลุ่ม **TNI Watch** หรือ **Army Watch** ที่ติดตาม เปิดโปง เสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับงบประมาณการทหารและนโยบายทางการเมืองที่เกี่ยวข้อง แล้วก็ **Apakabar**

กลุ่มนี้ก็ค่อนข้างเป็นแม่ข่ายมีเซิร์ฟเวอร์อยู่ต่างประเทศ ที่สามารถนำข่าวออนไลน์ไปอัปโหลดขึ้นข่าวที่ต่างประเทศ แล้วเผยแพร่ไปทั่วโลก เพราะฉะนั้นข่าวสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงได้ออกไปสู่ชาวอินโดนีเซียที่อยู่ต่างประเทศก่อน แล้วก็ไม่ถูกปิดกั้น เพราะเซิร์ฟเวอร์อยู่ต่างประเทศ

ในช่วง 4 ปีดังกล่าว ในที่สุดแล้ว กลุ่มต่างๆเป็นส่วนหนึ่งของสื่อกลุ่มเล็กๆ ที่ทำงานให้ข้อมูลข่าวสารจนในที่สุดเปลี่ยนผ่านสังคมฟิลิปปินส์ได้ ในปี 1998 มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล มีการเลือกตั้งใหม่ ก็เกิดเหตุการณ์ปฏิวัติประชาชนของอินโดนีเซียในเดือนพฤษภาคม 1998 (ที่เรียกขานกันว่า May tragedy) จะว่าไปเดือนพฤษภาคม เป็นเดือนของเหตุการณ์ปฏิวัติประชาชนอยู่ในหลายประเทศ เช่น ประเทศไทย อินโดนีเซีย และเกาหลีด้วย และหลังจากนั้น กลุ่มเหล่านี้ก็ไม่ได้ยุติการเคลื่อนไหวทางการเมือง ยังได้รวมตัวไปเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงกฎหมายหลายฉบับ เช่น พ.ร.บ.เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ พ.ร.บ.วิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งต่อสู้ให้ยกเลิกสำนักงานประชาสัมพันธ์ของรัฐที่ทำงานโฆษณาชวนเชื่อก็ต้องยกเลิกไป

วิทยุประชาชนกับการสร้างสันติภาพ (Peace Building)

ในช่วงที่ไปทำการศึกษาวิจัย พบว่าเครือข่ายวิทยุชุมชนมีพลังตื่นตัวสูงมาก แต่ก็ยังไม่ได้รับใบอนุญาตให้เป็นสถานีที่ได้รับการรองรับทางกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศไทย ได้ลงไปศึกษาการเคลื่อนไหวสื่อวิทยุชุมชน สื่อประชาชนที่ทิมมูฮาโจ ยอร์คจารกาด้า ทำให้พบวิทยุชุมชนชื่อ 'Angkringun' หรือ 'อังกริงัน' ที่เกิดจากนักกิจกรรมทางสังคมคนหนึ่งที่เพิ่งจบการศึกษา กลับไปบ้านเกิดตนเองเพื่อก่อตั้งวิทยุชุมชนเล็กๆแห่งนี้ขึ้นมา จากนั้นก็ทำจดหมายข่าวกระจายจ่ายแจกอย่างกว้างขวาง โดยศูนย์ 'อังกริงัน' จะมีห้องส่งวิทยุที่เครือข่ายสามารถยืมใช้ได้ ตั้งอยู่ในชอกเล็กๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จะมีรูปรถเข็น เหมือนรถขายกาแฟบ้านเรา มีขนมแฉวนอยู่ แล้วก็มีคนมานั่งเป็นลูกค้า และวิธีการสื่อสารของ 'อังกริงัน' จะมีการปรับตัวตลอดเวลา

ช่วงที่ทำการวิจัย 'อังกริงัน' เขาบอกว่าจะทำรถโมบายยูนิตแบบรถ แบบปัดตานี "โซเลห์" (ชื่อเรียกขานรถมอเตอร์ไซด์พ่วงข้างในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้) เพื่อทำเป็นสถานีวิทยุเคลื่อนที่เพื่อสามารถให้ข่าวสารสามารถเข้าถึงในจุดอับต่างๆ ได้ โดยจะทำกับมอเตอร์ไซด์เวสป้าเก่าๆ ระหว่างนั้นก็ขายเสื้อยืดรณรงค์ความจริงใช้เงินแค่มื่นกว่าบาท แต่เขาต้องหาเงินดูแลดีมาก กล่าวได้ว่า สถานีวิทยุของเขาแทนที่จะอยู่กับที่ก็กลายเป็นสถานีวิทยุเคลื่อนที่ ช่วยถ่ายทอดเสียงเวทีชุมชน ชุมชนใดมีการแสดงสด มีดนตรี เขาจะวิ่งไปถ่ายทอดเสียงให้ ระหว่างทางก็จะแวะพักเพื่อรับฟังบทสนทนาของชุมชนนั้นๆ เพราะฉะนั้น เราจะเห็นแนวคิดการสื่อสารเพื่อการขับเคลื่อนที่เปลี่ยนไป แตกต่างจากสื่อของรัฐที่อยู่กับที่ตั้ง

ผู้ควบคุมรายการของ Kusir Angkringan กำลังมอนิเตอร์อินเทอร์เน็ตระหว่างการคุมการออกอากาศสถานวิทยุ
(ที่มา: Jakarta Post)

งานหลักที่สถานีวิทยุแห่งนี้ประสบความสำเร็จจนเป็นที่รู้จักคือการตรวจสอบการบริหารงานของ อบต. ของเขา โดยเริ่มจากการถ่ายทอดสดการประชุมพิจารณางบประมาณ ที่นี้ผู้บริหาร อบต.ก็เดือดร้อน เพราะชาวบ้านในพื้นที่นั้นฟังกันหมด ก็ปรากฏว่าผู้ใหญ่บ้านคนเก่าปิดงบประมาณประจำปีไม่ได้ และเสนอ ญัตติงบประมาณของปีถัดมาไม่ผ่าน แล้วผู้ใหญ่บ้านคนนั้นก็รู้ว่าต้องมีชาวบ้านฟังการถ่ายทอดสดจำนวนมาก จำเป็นต้องกลับไปจัดทำงบประมาณใหม่ เป็นผลให้ผู้ใหญ่บ้านโกรธมาก เสียหน้า เพราะเสนอญัตติงบประมาณ ไม่ผ่าน นี่คือวิธีการตรวจสอบทางสาธารณะที่มีประสิทธิผล แต่ 'อังกรังน' ก็อธิบายให้ฟังว่า สิ่งที่ทำไม่ใช่เพื่อ การไปฉีกหน้าใคร แต่ว่าเป็นงานที่จะทำให้การบริหารงานท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น นั่นคือสิ่งที่เขายืนยัน ในจุดยืนการทำงาน

อีกเรื่องหนึ่งที่ 'อังกรังน' ทำคือ การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรื่องการให้โฉนดที่ดิน เนื่องจากมีการร้องเรียน มาว่า ทำไมการขอโฉนดที่ดินกับอำเภอทำได้ช้ามาก พบว่าทางผู้บริหารอำเภอจะต้องเรื่องนี้ไว้พิจารณาเป็น ประเด็นท้ายสุด มีการตั้งเรื่อง เตะถ่วงให้นาน ด้วยเหตุที่เขานำประเด็นเรื่องข้อร้องทุกข์เหล่านี้มาเผยแพร่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ก็ทำให้เกิดความเข้าใจในระบบมากขึ้น ส่งผลให้ทางอำเภอ เขตปกครองนั้นๆ ไม่ สามารถที่จะทำตัวเรียกรับผลประโยชน์หรือทำให้เรื่องยืดเยื้อ จนประชาชนไม่สามารถที่จะต่อเติมบ้าน ขอเรื่อง โฉนดที่ดินเพื่อทำธุรกรรมต่างๆ ได้ ผลงานเหล่านี้ทำให้วิทยุของเขาเป็นที่รู้จัก เป็นที่เชื่อถือในพื้นที่อย่างมาก

อีกตัวอย่างหนึ่งที่บังคุด ก็ไปเจออีกลักษณะหนึ่งที่ไม่เหมือนกันเป็นวิทยุชุมชนขนาดเล็ก สถานีวิทยุ แห่งนี้ตั้งอยู่ในบ้านของผู้นำหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่อยู่ชานเมือง มีอยู่เหตุการณ์หนึ่ง เจ้าหน้าที่รัฐ ร่วมกับนักลงทุนต้องการนำที่ดินสาธารณะไปสร้างศูนย์การค้าใหญ่มากติดกับหมู่บ้านห่างไม่ถึง 100 เมตร

สุดท้ายก็เลยก่อตั้งวิฑูที่ชื่อว่า 'Radio Cibangkong' ขึ้นมา แล้วก็รวมกลุ่มกันในหมู่บ้านว่าจะทำอะไรเพื่อไม่ให้ชุมชนถูกไล่ออกไปทั้งหมด ทำอย่างไรจะอยู่ได้

ช่วงแรกที่มีการสื่อสารต่อสู้เพื่อคัดค้านการสร้างศูนย์การค้าดังกล่าว เรียกว่าทั้งสองฝ่ายเป็นศัตรูคู่อาฆาตกัน ทว่าการสื่อสารก็มีส่วนที่ทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นต้องเชิญทั้งสองฝ่ายมาคุย แลกเปลี่ยนความเห็นจนสุดท้าย ฝ่ายที่มาลงทุนก็ต้องรับฟังเสียงของชาวบ้านก็ต้องจัดการบริหารพื้นที่ของหมู่บ้านโดยมีข้อสรุปว่า 1. ต้องให้อยู่ร่วมกันให้ได้ ไม่ไล่ออกไปหมด 2. ต้องทำให้สะอาด ให้สิ่งแวดล้อมดี ไม่ใช่เอาขยะมาทิ้งในชุมชน 3. ใครที่สมัครใจอยากไปสมัครงาน มีตำแหน่งใดที่รับได้ คนที่นี้ก็ได้ถูกปิดกั้นว่าเป็นคนละฝ่ายกันไม่ว่าใครจะไปทำงานกับกลุ่มนี้ก็ถือว่าเข้าข้างนายทุน เขาก็ไม่ถึงขนาดนั้น เขาก็ตกลงกันว่า ใครเต็มใจจะไปทำงาน หากผ่านคุณสมบัติคัดเลือกก็ไปทำ ก็ทำให้เกิดความร่วมมือกันในหมู่บ้าน แล้วก็ไม่ได้เกิดการเผชิญหน้ากัน

มากกว่านั้น ยังสามารถสร้างสรรค์วงคุยเป็นฟอรัมเล็กๆ ชื่อว่า **Citizen Solidarity** อันนี้เป็นเครื่องมืออีกอย่างที่สำคัญ คือแต่ก่อนหมู่บ้านสองสามแห่งแถวระแวกเดียวกันนั้น วัยรุ่นเด็กแว้นที่ตีกันบ่อย เธอก็กลุ่มบ้านเธอ ฉันก็กลุ่มบ้านฉัน ปรากฏว่าในที่สุด ไปสร้างพื้นที่สาธารณะตรงกลาง มีลานเล่นกีฬา มีที่คุยกันในสถานีวิฑู Peacebuilding คือกลายเป็นพื้นที่ทำให้วัยรุ่นเยาวชนแฉว้นนั้นเข้ามาสมัครสมานร่วมกัน ไม่ไปตีกันเช่นเมื่อก่อน ก็น่าสนใจที่เขาสามารถใช้การสื่อสารเพื่อบรรลุเป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกัน

ตัวอย่างที่สามที่ได้ศึกษาคือ "บาลัยพุทธยา" หรือ กลุ่มวัฒนธรรม (Balai Budaya Minomartani) กลุ่มสื่อนี้อยู่ในเมืองของยอร์กการ์กาตาร์ ขณะที่ 'อังกฤษัน' เขาอยู่นอกเมือง นีก็อยู่ในเมืองอยู่ "บาลัยพุทธยา" ในซอยเล็กๆ ในหมู่บ้าน คือตัวอย่างเหล่านี้ยอกนำเสนอกับสามจังหวัดภาคใต้ด้วย มีลักษณะที่บางที่เราสามารถนำมาประยุกต์ นำมาคิดใหม่บางอย่างได้ โดยลักษณะของในคนยอร์กการ์กาตาร์มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิม แต่เจ้าของสื่อนี้เป็นชาวคริสต์ จึงเปิดเป็นรายการวิฑูที่ว่าด้วยวัฒนธรรม ก็จะมีแนวเพลงหลากหลาย ผู้ดำเนินรายการทั้งหลายก็มาจากคนหมู่บ้านนั่นเอง

ในวันที่ไปสังเกตการณ์ มีโอกาสได้สัมภาษณ์เขา ยิ่งน่าสนใจมากขึ้นพบว่าเป็นสถานีวิฑูชุมชนที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้าไปทำรายการ ซึ่งมีจำนวนน้อยมากในก่อนหน้านี้โอกาสของผู้หญิงมุสลิมที่จะไปทำรายการดนตรีก็มีมากขึ้น เหตุหนึ่งที่น่าสนใจว่า ความที่สถานีวิฑูอยู่ในชุมชน ไม่ไกลจากที่พักมากนัก ประมาณทุ่ม-สองทุ่ม ซึ่งมีตลาดแล้วผู้จัดรายการสามารถเดินจากบ้านถึงสถานีง่ายต่อการเข้าถึง และเป็นส่วนหนึ่งของบ้านที่เขาก่อตั้ง แล้วหลังบ้านเขาก็จะมีห้องโถงใหญ่ๆ ไว้เก็บเครื่องดนตรี แล้วก็จะมีเล่นดนตรีปีพาทย์วงของอินโดนีเซียบ่อยๆ อยู่ เพราะฉะนั้น การเข้าออกจะสะดวก แง่นี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามาเป็นผู้ผลิตรายการได้ แล้วก็ไม่ต้องทำผังรายการอยู่ในช่วงบ่ายหรือเช้าเท่านั้น สามารถกระจายเสียงในช่วงที่มีคนฟังมากในตอนเย็นๆ ค่าๆ ได้ ซึ่งเป็นการขยายโอกาสอย่างมากด้วย

เพราะฉะนั้น ก็มาสู่ค่านิยมของเราก่อนหน้านี้ว่าจะเป็น "สื่อพลเมือง" หรือไม่ ก็ให้ดูที่ความสามารถในการเสริมพลัง (Empower) ระหว่างประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น คือ สื่อดังกล่าวสามารถที่จะสร้างพลังอำนาจ

ผ่านการสื่อสาร ผ่านการที่เขามาดำเนินรายการ แล้วเป้าหมายก็คือช่วยให้ประสานผู้คนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน ต่างศาสนา ต่างชาติพันธุ์อยู่ร่วมกัน นี่เป็นตัวอย่างวิทยุชุมชนสามตัวอย่างที่ไปศึกษาจากประเทศอินโดนีเซีย

ถัดมาจะเป็นลักษณะสื่อทางเลือกขนาดใหญ่ขึ้น ชื่อสถานีจึงเป็นชื่อบ้านเลขที่ “68H Radio” ที่แรกก็ถามว่าทำไมตั้งชื่อนี้ เขาก็บอกว่าไม่รู้จะตั้งชื่ออะไรดีเรียกไม่ถูก เพราะว่าองค์กรสื่อเกิดใหม่ ซึ่งเกิดจากการล้มประธานาธิบดีซูฮาร์โตไปแล้วก็กระตือรือร้นอยากทำงานขับเคลื่อนสังคมหลากหลายอย่าง แล้วก็ไปมีสถานที่อยู่ในอาคารที่กลุ่มนักเคลื่อนไหวด้านสื่อแรกๆ ที่เป็นพวกใต้ดิน เขาจึงตั้งชื่อเป็นบ้านเลขที่ที่ก็แล้วกัน แล้วก็คิดฝันว่าจะเป็นสำนักข่าว ด้วย เหตุที่ประเทศอินโดนีเซียมีเกาะอยู่ประมาณ 2,000 กว่าเกาะ “68H Radio” จึงไปตั้งสถานีลูกข่ายจำนวนมากกว่า 400 สถานีในแต่ละเมือง แต่ละชุมชนชั้นอาสาเข้ามาว่าอยากจะอยู่ในเครือข่าย แล้วก็มีการพิจารณาว่าจะต้องเป็น ”อิสระ“(independent) และก็เป็นที่น่าเชื่อถือ (Trust worthy) เพราะฉะนั้น “68H Radio” ก็ทำขึ้นมา ปีที่ไปทำวิจัยมีจำนวนเครือข่ายประมาณ 2,000 กว่าแห่งแล้ว โดยการเชื่อมเครือข่ายวิทยุนี้มีการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ การตัดต่อเสียงด้วยการใช้คอมพิวเตอร์มีมากขึ้น แล้วก็ปรากฏว่าเขามีนักข่าวกับคนทำงานที่อยู่ในฝ่ายข่าวเป็นผู้หญิงจำนวนมาก โดยเป็นเป้าหมายหนึ่งของเขา เช่นเดียวกัน “68H Radio” คิดว่าความสามารถของผู้หญิงไม่ได้ด้อยไปกว่าผู้ชาย เพราะฉะนั้น เป็นการสร้างวัฒนธรรมที่แตกต่างจากหนังสือพิมพ์กระแสหลักในประเทศอินโดนีเซียอย่างยิ่ง

นักจัดรายการวิทยุจาก 68H (ขวา) พูดกับนักวิชาการระหว่างการสนทนาทางวิทยุเมื่อสิงหาคม 2007 (ที่มา: Jakarta Post)

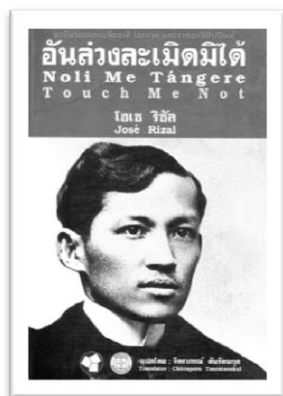
ก่อนจบเรื่องของอินโดนีเซีย เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ด้านการสื่อสารของประเทศไทย ตัวอย่างที่กล่าวถึงข้างต้นอาจไม่ใช่เรื่องแปลก น่าตื่นตื้น ขอย้ำว่าที่ได้ไปศึกษาการขับเคลื่อนสังคมผ่านสื่อ นั้นเป็นช่วงปี 2003 - 2005 ในช่วงนั้น ไวร์เลส อินเทอร์เน็ต ไวไฟ (Wi-Fi) ทั้งหลายยังไม่มี ในสถานการณ์ขณะนั้น อาจารย์คนหนึ่ง ทว่าทำงาน เป็นเอ็นจีโอ (NGOs) จบจากสถาบันเทคโนโลยีบัณฑิต ซึ่งสถาบัน

เทียบเท่ากับสถาบัน MIT สหรัฐฯ เป็นวิศวกรคอมพิวเตอร์มือหนึ่ง ก็พยายามไปเรียกร้องกระทรวงไอซีทีของ อินโดนีเซีย ว่าจะต้องทำเรื่องอินเทอร์เน็ต ให้บริการชุมชน หมู่บ้านที่อยู่รอบนอก เพื่อการศึกษาเขาเน้นอย่างนี้ ปรากฏว่านโยบายเหล่านี้ไม่เป็นที่ตอบรับ บริษัทโทรคมนาคมขนาดใหญ่ก็ไม่สนใจ เขาก็เลยร่อนวิชา มีความรู้ เขาบอกว่าไม่ยาก ไปตั้งงานเล็กๆ สามารถส่งในรัศมี หมู่บ้านขนาดเล็กได้เลย ประมาณสัก 5-10 ตาราง กิโลเมตร แล้วก็เดินสาย ถ้าสายข้ามถนนไป ก็ต้องวิ่งเอาอะไรไปพัน ไม่ให้รั้ววิ่งไปแล้วกระแทก ไม่ให้ท่อใยแก้ว เขาเสียไป ปรากฏว่าก็ทำได้ผล ไปติดตั้งไวร์เลสอินเทอร์เน็ตได้ คิดค่าสมาชิกสัก 30 เหรียญก็ประมาณ 1,000 บาท ซึ่งก็ถือว่าแพง แต่ก็ไปได้กับหมู่บ้านชนชั้นกลางเท่านั้น ซึ่งก็ทำได้ดีพอสมควร เขาก็อยากทดลองทำ อยากให้รัฐบาลเห็นว่าทำได้และเป็นบริการสาธารณะที่เป็นประโยชน์ แต่หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องการ ให้บริการอินเทอร์เน็ตในประเทศอย่างกว้างขวางโดยธุรกิจคมนาคม เขาก็เลิกเพราะไม่สามารถแข่งขันได้ แต่ อย่างน้อยก็สามารถทำให้คนเห็นความจำเป็นและความต้องการด้านนี้เหมือนกับการสำรวจตลาดให้บริษัท ขนาดใหญ่ด้วยซ้ำไป แท้ที่จริงแล้วประชาชนท้องถิ่นมีความต้องการ โดยเฉพาะบ้านที่มีเด็กเรียนหนังสือแทบ ทุกบ้านเลยอยากจะใช้ เพราะรู้ว่าเป็นประโยชน์ การเคลื่อนไหวทางสังคมนี้ก็เป็นตัวอย่างของอินโดนีเซียที่ได้ ไปลองศึกษามา

ประสบการณ์จากฟิลิปปินส์

ประเทศฟิลิปปินส์ตกอยู่ในอาณานิคมของสเปน 400 กว่าปีนานมาก จากนั้นก็มาตกเป็นอาณานิคม ภายในของสหรัฐฯ อีกหลังสงครามโลก มีชื่อเล่นว่า คือเป็นที่ต้องการแก่นักเดินเรือ "ไข่มุกแห่งตะวันออก" พ่อค้า บริษัทการค้า เพราะภูมิศาสตร์เป็นจุดยุทธศาสตร์ พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ คือทั้งอินโดนีเซียและ ฟิลิปปินส์ล้วนแล้วแต่เป็นหมู่เกาะขนาดใหญ่ที่เดียวในมหาสมุทรแปซิฟิกที่มาใกล้ทางชายฝั่ง

สำหรับคนฟิลิปปินส์จะภูมิใจมาก เพราะเขามีความรู้สึกว่าสื่อเป็นส่วนหนึ่งในการปลดปล่อยประเทศ ออกจากความเป็นอาณานิคม ผู้ที่ถูกยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งเอกราชคือ "โฮเซ ริซัล" (Jose Rizal) เป็นหมอ ที่มาจากครอบครัวมีฐานะดี มีความร่ำรวย แต่ว่ามีแรงบันดาลใจที่จะต่อสู้ โดยหนังสือสองเล่มของเขาชื่อ **Noli Me Tangere** หรือ "อันล่งละเมิดมิได้" ใครสนใจหาอ่านได้ความหนาประมาณ 400-500 หน้า และอีกเล่ม คือ **El Filibusterismo**

ปกหนังสือ "อันล่งละเมิดมิได้" ฉบับแปลไทย

ทั้งนี้ สื่อหนังสือพิมพ์ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงประเทศ ปลดปล่อยให้มีอิสระ เขาเรียกว่า 'โพรพากานตามูฟเมนต์' (The Propaganda Movement) คือชายความคิดทางการเมืองว่าประเทศต้องมีอิสระ ต้องมีความสมานฉันท์ ร่วมมือร่วมใจกัน (Solidarity) ในการที่จะรื้อถอนอำนาจเก่า ถึงประเทศเจ้าอาณานิคมจะครอบครองมานานก็ยอมปลดปล่อยตนเองได้ หากมีความเชื่อมั่น ช่วงที่ "โฮเซ ริซัล" เขียนหนังสือขณะเรียนอยู่ต่างประเทศด้วย เขียนไปถึงต้นฉบับไปก็มี กลายเป็นหนังสือต้องห้ามสองเล่มแรกของประเทศนี้ ต้องแอบอ่าน ต้องขโมยอ่าน หากถูกจับได้เจ้าหน้าที่รัฐจะนำไปเผาทิ้ง ต้องขโมยเข้าประเทศ เพราะไปพิมพ์ ณ ต่างประเทศ คือ เพื่อที่จะได้อ่านต้องใช้ความยากลำบากสูงมาก แถมยังถูกกล่าวหาว่า เขียนหนังสือ เขียนนินยาย หนังสือจะไปปลดปล่อยประเทศให้เป็นเอกราชได้อย่างไร

แต่เขาไม่รู้ว่าต่อมา หนังสือต้องห้ามสองเล่มนี้กลายเป็นระเบิดทางความคิด พุดต่างๆ ทำให้คนเริ่มกล้าคิดวิจารณ์ศาสนจักร เพราะคนที่ปฏิบัติการในฟิลิปปินส์ คือ บรรดาบาทหลวง ซึ่งร่ำรวยที่ดิน ทรัพย์สินต่างๆ แล้วเขาวิจารณ์ว่า พวกเหล่านี้ คือพวกที่มาครอบงำความคิด กดขี่ประชาชนของเขา ในช่วงแรกเป็นแบบนี้ นี่ตัดมาสู่ช่วงสมัยประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ประธานาธิบดีเฟอดีนันด์ มากอส หลังจากได้รับเลือกตั้งมาจากการได้รับความนิยมก็จะแก้ไขรัฐธรรมนูญถูกตัดค่านักเรียนก็เลยยึดอำนาจประกาศกฎอัยการศึก ปี 1972 ช่วงนั้นมีการปิดกั้นสื่อสูงมาก ประมาณปี 1986 แต่การคัดค้านเริ่มประมาณ 1983 ในช่วงที่ผู้นำฝ่ายค้านถูกยิงเสียชีวิต ตอนเดินทางกลับประเทศ ในช่วง 10 กว่าปี ของประธานาธิบดีมากอสเป็นช่วงที่ปิดกั้นสื่ออย่างสูง

สิ่งหนึ่งที่พวกเราอาจจะเรียนรู้ เป็นยุคที่กอสซิป (Gossip) การซุบซิบทางการเมือง นิตานตลกทางการเมืองเกิดขึ้นเยอะมาก คือตลอดเวลาไปเรียนหนังสือต่างประเทศจะมีเพื่อนฟิลิปปินส์ ซึ่งจะพกเอาโจ๊ก เรื่องซำซันทางการเมืองมาเล่าเยอะแยะ แล้วทุกวันนี้เราก็เอามาตัดแปลง เช่น ถ้าบอกว่าให้อยู่บนเรือบิน จะโยนนักการเมือง 3 คนไปจากเรือบินลำนี้จะเลือกใครก่อน โจ๊กนี้ก็มาจากฟิลิปปินส์ ส่วนอีกเรื่องที่ตลกกรกแล้วทำไมไม่จมขำงได้สุด ก็เพราะว่าไปยืนอยู่บนไหล่ของเมีย ประเทศเขาจะร่ำรวยการล้อเลียนอย่างมาก คือ "มากอส" ไม่รู้จะแสดงความรู้สึกที่จะประท้วง คัดค้าน การใช้อำนาจแบบเผด็จการของประธานาธิบดีมากอสอย่างไร ก็ใช้วิธีการพูดอย่างซำซันการเมือง ภาพวาดการ์ตูนการเมืองพวกนี้เต็มไปหมด แต่สมมติว่าพูดเสียงดังอยู่ อย่างเดินสวนกันในที่สาธารณะเดินคุยกันเสียงดัง หากพูดเรื่องนี้ก็จะเดินเบาๆ เขาจะกลัวมาก ขนาดพูดในต่างประเทศ เพราะฉะนั้น บรรยากาศในช่วงอย่างนี้ ในแต่ละประเทศที่ผ่านมา การเซ็นเซอร์ (Censorship) การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมีสูงมาก

หลังจากประธานาธิบดีมากอสขึ้นมากลึงอำนาจ เขาบอกว่าสื่อที่เป็นอิสระก็ถูกเปลี่ยนไปเป็น **Crony Press** คือ ถูกซื้อไป ถูกเข้ามาถือหุ้น ให้เพื่อนๆ ที่เป็นบรรดานายทุนใหญ่เข้าซื้อกิจการของสื่อ หมายความว่าหนึ่ง ได้ธุรกิจ ไม่ต้องฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์ เพราะไม่วิพากษ์วิจารณ์กันอยู่แล้ว สภาพของสื่อจึงเปลี่ยนไป เราจะเห็นว่าในยุคของประธานาธิบดีทรูซาร์โตนั้น สื่อมวลชนจะเปลี่ยนจาก "สื่อเชิงการเมือง" (Political Press) เป็น "สื่อเชิงพาณิชย์" (Commercial Press) ผลิตสื่อเพื่อค้าขายแสวงหากำไรกันไป

ในทางวรรณกรรมของประเทศฟิลิปปินส์ จะยกย่องอีกสื่อเล็กๆคือ **Mosquito Press** เปรียบเสมือนสื่อพวกเสียงนกเสียงกา ซึ่งต่างจากประเทศไทยบอกพวกเสียงนกเสียงกาอย่าไปฟัง ในทางการเมืองของฟิลิปปินส์เสียงวิ้งๆ ของยุงก็ทำให้อ่านาถูกกัดกร่อนได้เหมือนกัน ในช่วงก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ ในปี 1983 บรรดาสื่อเล็กๆที่ถูกปิดกั้น รู้สึกไม่ไหวแล้วกับสถานการณ์สังคมและการเมืองในขณะนั้น จึงใช้วิธีตอดเล็กตอดน้อย ส่วนใหญ่ก็จะเป็นสื่อหนังสือพิมพ์ฉบับเล็ก หรือไม่ก็ก่อตั้งสื่อขึ้นมาใหม่ จะเห็นว่าในหนังสือพิมพ์มหาวิทยาลัยชื่อ **Philippine Coolegian** ที่มาจากมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ UP (University of Philippine) ก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ออกมาส่งเสียงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ฉบับที่เป็นไครซิสเดย์ (Crisis day) ก็จะมีภาคธุรกิจเข้ามาร่วมด้วยโดยจะมีศักยภาพสูงขึ้นอีกระดับหนึ่ง

และยังมี **Radio Veritus** สถานีวิทยุที่พูดความจริงก็เป็นเสียงที่มาจากสังคมชนทล หลายท่านอาจจะได้ยินเสียง เป็นตัวนำ แล้วก็เป็นสื่อวิทยุที่ส่งเสียงออกไปบอกประชาชนว่า ทหาร "พระคาร์ดินัลโนซิส" กำลังจะมาแล้ว ในวันที่เดินขบวนใหญ่ อันเป็นจุดเริ่มต้นของ **Weekly Inquirer** ซึ่งต่อมากลายเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับใหญ่หลังเปลี่ยนแปลง เขาจะเรียกของเขาว่า **EDSA** ซึ่งเป็นถนนใหญ่ ใจกลางเมืองมะนิลา ก็เป็นที่ที่ถูกใช้เป็นศูนย์กลางการเดินขบวนของประชาชน จึงเรียกย่อๆ ว่า **EDSA**

EDSA revolution

ปี 1986 เป็นการปฏิวัติประชาชนครั้งที่ 1 **EDSA Revolution** ตัวอย่างสื่อที่เข้าสู่ขบวนการทางสังคมครั้งใหญ่นี้ รอบแรกสื่อขนาดเล็กของเขาก็คือ วิทยุของพระ วิทยุทางศาสนา ที่ระดมคนเรียกร้องขอให้ทุกคนเข้ามาต่อสู้กับประธานาธิบดีมาโกส เพราะกำลังจะเอากองทหารออกมา หากถ้าไม่มีผู้ชุมนุมออกมาเพียงพอ รัฐบาลสลายการชุมนุมด้วยความรุนแรงโดยใช้อาวุธ แล้วก็ยิงคนตาย เพราะฉะนั้น คนออกมาชุมนุมจำนวนมาก แม้กระทั่งแม่ชีก็คุกเข่าสวดมนต์อยู่หน้ารถถัง ส่งผลให้พลทหารที่ซบถถึงต้องหยุดปฏิบัติการ แล้วกรณีกองกำลังทหารจะต้องเข้าผ่านซอยต่างๆ ประชาชนก็จะเข้าไปล้อมรถถังไว้ ก็ขยับไม่ได้ ปฏิบัติการด้านความมั่นคงจึงต้องชะงักไป แล้วด้วยความที่รัฐบาลมีสื่อของตัวเอง มีช่อง 4 ช่อง 9 ปีทีวี แล้วก็ยังมี **Crony press** ก็ใช้ช่อง 4 กับช่อง 9 ก็ออกข่าวสารโฆษณาชวนเชื่อสู้กับสถานีวิทยุของพระ เพื่อที่จะบอกว่า รัฐบาลไม่ได้ต้องการทำร้ายประชาชน ดังนั้น ขอย่าออกจากบ้าน แต่ว่าในทางกลับกันสื่อทางเลือกที่เราพูดถึงก็คือสื่อขนาดเล็ก สื่อที่เป็นอิสระก็เชิญชวนบอกกล่าวข้อมูลอีกด้าน เพื่อระดมให้ประชาชนออกมาร่วมชุมนุมกันให้มากขึ้นๆ ลักษณะนี้ก็ถือว่าเป็นพลังของประชาชน (people 's power) เขาก็จะมีการตั้งชื่อปรากฏการณ์ทางการเมืองของเขา

ทีนี้ในการปฏิวัติประชาชนครั้งที่ 2 ในปี 2001 ที่เรียกว่า **EDSA 2** ในช่วงของสมัยประธานาธิบดีเอสตราด้า สื่อใหม่ในช่วงนั้น โทรศัพท์เริ่มเป็นที่นิยม แต่ก็ยังแพงอยู่เหมือนกัน แต่ประเทศนี้ค่าบริการ SMS ราคาถูกมากไม่ถึงหนึ่งบาท บางผู้ให้บริการโทรศัพท์คิดค่าบริการ –ต่ำกว่า 50 สตางค์ก็มี (กลายเป็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ค่าบริการ SMS แพงที่สุดสุดในภูมิภาคนี้) เขาจะรณรงค์ส่งเสริมให้คน text (ส่งข้อความ) 50 เซนต์ แล้วเก็บอินเทอร์เน็ต กล่าวคือใช้สื่อหลายชั้น คือใช้สื่อกระแสหลักในการสื่อสารสถานการณ์ทางการเมือง

เมือง จากนั้นก็ใส่สื่อใหม่กระจายข้อความรณรงค์ทางการเมืองออกไปให้กว้างขวาง เหมือนมีร้านค้าปลีก ร้านค้าย่อย ไปจนถึงการส่งข้อมูลข่าวสารไปถึงตัวเลยทุกคน นักรณรงค์ทางการเมืองก็จะมีส่งว่าวันนี้เราต้องการคนมาอยู่ที่ EDSA ก็คน คนจะออกมา ซึ่งเราก็เห็นว่าประเทศไทยก็อาจจะเลียนแบบในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การระดมคน เราก็เลียนแบบจากประเทศเพื่อนบ้าน ค่อนข้างจะเห็นได้ชัด เขาก็จะมีลักษณะสองอย่างด้วย ก็คือว่ามีการระดมกันให้แสดงเสียงการคัดค้านในอินเทอร์เน็ตด้วย ให้ลงชื่อขอถอดถอนประธานาธิบดีเอสตราด้าออกจากตำแหน่ง โดยขอรายชื่อหนึ่งล้านรายชื่อ คนฟิลิปปินส์ที่อยู่ต่างประเทศมีจำนวนมาก เพราะฉะนั้น การระดมขอหนึ่งล้านรายชื่อให้ได้ตอนนั้นค่อนข้างเร็วมาก

SMS อาวุธโค่นรัฐบาลเอสตราด้า

ความที่ระบบโทรคมนาคมสามารถเก็บสถิติจึงทำให้ทราบว่ามีการ text message ในช่วงนั้นจำนวนมาก ประมาณ 1.16 พันล้านข้อความ และหลังจากนั้นมีหนังสือที่ออกมาเกี่ยวกับการส่งข่าวรเกี่ยวกับข้อความ (texting) ที่จะทำให้เรารู้ว่าการใช้ข่าวสารเหล่านี้ สามารถระดมคนและสร้างจิตสำนึกให้เกิดพลเมืองที่ตื่นตัวขึ้นมาได้ (active citizen)

หากเปรียบเทียบกระบวนการสื่อสารของ EDSA 1 กับ EDSA 2 ด้วยระยะเวลาที่ห่างกันไม่ถึง 20 ปี [ก็คงจะเหมือนสถานการณ์การเมืองในประเทศไทยปี 2535 (เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ) กับช่วงปี 2550 ห่างกัน 15 ปี] EDSA ครั้งแรกลักษณะก็คือประชาชนมีความเชื่อคือพระมาบอกว่าประธานาธิบดีมากอสหมตความชอบธรรมไม่ควรอยู่ต่อไปแล้ว แต่ว่ารอบที่ 2 มีลักษณะเปิดกว้างขึ้น มีองค์กร NGO ที่มีเครือข่ายในทางสาธารณะ เข้ามาระดมคนมากขึ้น

เพราะฉะนั้น ถ้าเรามองในระนาบของการสื่อสารจากบนลงล่าง (top down) จะมีพลังและการสื่อสารน้อยกว่าเดิม ขณะที่การสื่อสารแนวราบระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนด้วยกันเอง มีภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ว่าเป็นชนชั้นกลางเสียส่วนใหญ่

ในขณะที่ประชาชนกลุ่มที่เลือกประธานาธิบดีเอสตราด้าเข้ามา ซึ่งรักในความเป็นประชาชนของเอเตราด้า เขาเป็นนักแสดง พระเอกหนังบู๊ที่มีผลงานจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มคนจนจะรู้สึกว่าคุณเสียผู้นำของเขา เมื่อประธานาธิบดีเอสตราด้าถูกขับไล่ออกจากตำแหน่ง แล้วหลังจากนั้นถูกจับกุม ถูกควบคุมตัวพาขึ้นไปทำประวัติอาชญากรที่สถานีตำรวจ เมื่อภาพข่าวเผยแพร่ในวงกว้าง สร้างความไม่พอใจให้กับบรรดากลุ่มประชาชนที่ลงคะแนนเสียงให้กับประธานาธิบดีเอสตราด้ารู้สึกว่าคุณทำกับผู้นำที่เราลงคะแนนให้เกินไป

หลังจากนั้น กลุ่มประชาชนที่เลือกประธานาธิบดีเอสตราด้าก็รวมตัวกันเดินขบวนไปที่ทำเนียบรัฐบาลเพื่อคัดค้านการจับกุม คุณซัง แต่สุดท้าย เขาเอาไปที่กักกันเฉพาะ ไม่ได้นำเข้าคุกในเรือนจำ แต่ช่วงนั้นประธานาธิบดีผู้หญิงคนที่สอง คือ นางกลอเรีย มาคาปากัล อาโรโย ใช้กำลังปราบปรามประชาชนที่มาชุมนุมประท้วงที่หน้าทำเนียบ แต่ปรากฏว่าในบันทึก ในวรรณกรรมต่างๆ ไม่พูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสักเท่าใดนักถามใครก็ไม่มีการขุด

ถามเขาว่าสามารถเรียกปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า EDSA 3 ได้หรือไม่ เขาตอบว่าไม่ได้ ดังนั้น เราจะเห็นว่าประวัติศาสตร์ทางการเมืองของฟิลิปปินส์ก็จะกลับไปถกเถียงกันใหม่ว่า ถ้าอย่างนั้นเหตุการณ์ดังกล่าว ควรจะเรียกว่าอย่างไร ความไม่ลงรอยของกลุ่มอำนาจชนชั้นกลาง ชนชั้นล่าง การใช้มติดิจจากการเลือกตั้ง ไม่ได้ เป็นหลักการการชี้ขาดทางการเมืองประชาธิปไตย ในสังคมอุซาคเนย์ยังไม่ลงตัว 100 เปอร์เซนต์ หลักเกณฑ์นี้จะเป็นหลักเกณฑ์ แม้ว่าเขาจะทำให้ทหารกลับเข้ากรมกองได้แล้ว

ในช่วงประธานาธิบดีโคราซอน อาคีโน บอกว่าทหารออกมาจากกรมกองสัก 10 ครั้งได้ เฉลี่ยปีเว้นปี จนกระทั่งสุดท้าย ทหารรู้แล้วว่าการใช้กองกำลังยึดอำนาจจากรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งของประชาชนทำ ไม่ได้แล้ว แต่ชนชั้นกลางก็ยังไม่ได้ผู้นำดังใจ ไปได้นักแสดงหนังบู๊มาเป็นประธานาธิบดีแล้วก็ไม่บริหาร ประเทศ ชอบเล่นไพ่ มีภรรยาหลายคน ไม่เข้าข่ายคนดี ดังนั้น การต่อสู้ยังไม่สิ้นสุด แม้จะเปลี่ยนเป็น ประธานาธิบดีอาโรโยเธอก็โดนคดีทางการเมืองภายหลังเหมือนกัน

การเมืองของฟิลิปปินส์กับไทยก็น่าเปรียบเทียบศึกษาเหมือนกันว่า อำนาจในการตัดสินใจทางการเมืองของคนกลุ่มไหนในสังคมที่จะมีพลัง สามารถสืบทอดอำนาจทางการเมืองให้อายุของรัฐบาลครบไปถึง วาระแต่ละครั้งได้ จักเห็นว่าสื่อมีส่วนอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่าสื่อที่ทำให้ EDSA 2 ประสบความสำเร็จคือการใช้สื่อขนาดเล็ก เช่น การใช้ SMS ใช้โครงข่าย การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต เหล่านี้ถือเป็นเครือข่ายการสื่อสารในระดับส่วนบุคคล ทั้งโทรศัพท์ SMS คือสื่อที่ ติดต่อกับเพื่อนเฉพาะเครือข่าย เรื่องส่วนตัว ทว่าถูกใช้เป็นพื้นที่ของการกระตุ้นจิตสำนึกความเป็นพลเมือง ออกมาในระดับที่สูงมาก ฟิลิปปินส์จะมีกลุ่มแนวคิดทางการเมืองลักษณะคล้ายกลุ่มพันธมิตรของประเทศไทย คือ KOMPIL กับ BAYAN ทว่าคนละสีกัน กล่าวคือคือ BAYAN ค่อนข้างจะออกไปทางชาตินิยม แล้วมี แนวคิดโอนเอนทางฝ่ายซ้าย ส่วน KOMPIL เป็นกลุ่มคนชนชั้นกลางเสียส่วนมาก ทั้งสองกลุ่มก็จะเป็นตัว เครือข่ายกลางที่จะไประดมผู้คนที่มีความคิดใกล้เคียงกันออกมา ทั้งนี้ปัจจัยที่จะทำให้เกิดกระแสในการกดดัน ประธานาธิบดีเอสตราด้า คือการเปิดโปงว่ามีการคอร์รัปชันเป็นขบวนการขนาดใหญ่ มีการให้สินบน เรียกรับ สินบนจากสลากออมสิน หวยใต้ดิน ทุกเดือนจะมีการจับคนที่ติดสินบนที่นำเงินสดไปให้ที่ทำเนียบเป็น กระเป๋ากัน ได้ ซึ่งคนเหล่านี้ก็รับสารภาพเมื่อถูกพิจารณาคดี และยังไปให้การในรัฐสภา เพราะมีหลักฐานชัดเจน

องค์กรสื่อที่ทำเรื่องนี้อย่างแข็งขันคือ PCIJ (Philippine Center for Investigative Journalism) ใช้ลักษณะการเจาะข่าว หรือการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน วิธีทำคือไปใช้ public record ก็ คือ ไปตรวจสอบหลักฐานเชิงเอกสารที่เปิดเผยในแหล่งต่างๆ เช่น ไปตรวจสอบการจดทะเบียนบริษัท ตรวจสอบรายชื่อ ผู้ถือหุ้นว่าเครือญาติประธานาธิบดีถือหุ้นอยู่ที่ไหนบ้าง และไปผูกพันกับผู้รับสัมปทานรายไหนหรือไม่ มีการทำ โครงการของรัฐขนาดใหญ่ที่ไหน แล้วก็ไปถามเจาะลึกกับคนที่ยินดีที่จะให้ข้อมูล โดยไปถามชาวบ้าน เช่น บอกว่าจะสร้างบ้านใหม่ให้กับภรรยาหน่อย ไปเอาทรายมาจากสถานที่ที่สวยงามที่สุด เพื่อที่จะทำคลื่นเหมือนกับหาดทรายที่มาจากชายทะเล เขาก็จะไปถามชาวบ้านแถวนั้นให้เขาเล่ารายละเอียดข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ให้ฟัง บางคนก็กล้าพูด บางคนก็ไม่กล้าพูด เขาก็ค่อยๆเก็บจนข้อมูลครบถ้วนถึงออกมาเปิดเผยว่ามีกรณีแบบนี้เกิดขึ้น

ดังนั้น ข้อมูลของ PCIJ ถูกดึงไปใช้อ้างอิงในระหว่างที่กรมการรัฐสภาไปตรวจสอบพฤติกรรมประพฤตินิยมของประธานาธิบดี จะต้องคอยส่งแฟกซ์ข้อมูลเกือบตลอดเวลาตอนนั้น ช่วงนั้น PCIJ จะมีทั้งเว็บไซต์ แมกกาซีน แล้วก็มี I-SITE คือมีตัวที่จะคอยตรวจสอบนักการเมืองและประธานาธิบดี โดยทำเนื้อหาออกไปสู่สถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุ หรือหนังสือพิมพ์กระแสหลัก ทำเป็นรายงานเจาะลึกขนาดยาว (feature story) ทำให้สังคมเริ่มเรียนรู้ แล้วก็เริ่มอ่านรายงานชิ้นยาวๆ อ่านข้อมูลที่เสนอเจาะลึกแบบยากได้

สุดท้ายแล้ว 'ชีลา โคลเนล' (Sheila Coronel) ก็ได้รางวัลแม็กไซไซในปี 2003 เธอบอกว่ารายงานนี้ต้องเข้าไปเจาะลึกข้อมูล ส่งผลให้รัฐบาลต้องออกกฎหมายเหมือน พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสารทางราชการของประเทศไทยออกมา เธอเล่าให้ฟังว่า ได้ส่งนักศึกษาฝึกงานไปเข้าคิวที่สำนักงานจดทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งมีข้อบังคับเข้มงวดว่าคนหนึ่งขอเอกสารได้ 3 ชิ้นต่อวัน จำเป็นต้องส่งคนไปยื่นเรียงแถวกันหลายคนทีเดียวว่าจะได้เอกสารตามที่ต้องการ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก วิธีการลักษณะนี้ทำให้ผู้มีอำนาจต้องมาตอบคำถาม เพราะสิ่งที่ได้มาไม่ใช่ข่าวโคมลอย แล้วให้เรียนรู้ว่าการเอาข้อมูลอย่างนี้มาออกอากาศไม่ได้เป็นการหมิ่นประมาท เจ้าหน้าที่ที่ทำข้อมูลฝ่ายของเขาเก่งมาก มีคนเดียว แต่ว่าก้มหน้าก้มตาทำทั้งวันเลย ออกแบบตารางเก่ง เอาข้อมูลมาสอบทานกันได้ยอดเยี่ยม

ดังนั้น สิ่งที่ PCIJ ตั้งคำถามกับประธานาธิบดี ส่งผลให้สังคมหันมาตั้งคำถามกับเรื่องนี้ด้วย ว่าประธานาธิบดีเอสตราดาร์ราวยขึ้นมาได้อย่างไร แล้วในวันที่มียื่นถอดถอนออกจากตำแหน่งในรัฐสภา มีการถ่ายทอดสดตลอดเวลาของการไต่สวน เขาบอกว่าเรตติ้งของละครโทรทัศน์ตกหมดเลย ประชาชนทุกคนกลับบ้านไปดูถ่ายทอดสดการไต่สวนประธานาธิบดี ไม่ใช่ในศาล โดยระบบของฟิลิปปินส์ถือว่าสภาใช้อำนาจศาลในการไต่สวน นอกจากนี้ การที่มีการประท้วงกดดันอยู่บนกรรัฐสภาในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ก็ส่งผลสะท้อนสอดรับกันการเคลื่อนไหวทางข้อมูลข่าวสารด้วย เพราะว่าช่วงแรก 1. ไม่ค่อยมีใครกล้าลงชื่อเพื่อยื่นถอดถอนประธานาธิบดีออกจากตำแหน่ง 2. ในระหว่างที่มีการไต่สวนแล้วก็จริง ยังต้องสร้างแรงกดดันด้วย ทั้งการเสนอข่าว ทั้งมีการชุมนุมประท้วง มิเช่นนั้นแล้ว พวกเขาอาจจะรู้สึกว่าการยอมกัน รอมชอม ประนีประนอมกัน ไม่ยอมลงมติถอดถอนถอดประธานาธิบดีเอสตราดาร์ราได้

อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีเอสตราดามีจุดตายอีกประการหนึ่งคือ สื่อไปค้นพบว่ามีการเซ็นต์เช็คปลอมด้วย ก็สามารถนำเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินไปยืนยันในการไต่สวนได้ เพราะฉะนั้น หลายพฤติกรรมถือว่าผิดกฎหมายมีหลักฐานที่จะถอดถอนประธานาธิบดีได้

ที่ยกตัวอย่างเหล่านี้ในประสบการณ์ของฟิลิปปินส์ขึ้นมา เพื่อจะดูว่ากระบวนการทำงานของ "สื่อของประชาชน" ก็คือความพยายามที่จะทำให้เครือข่ายการสื่อสาร ลักษณะการสื่อสารมีการขยายออกไปในระนาบเดียวกัน ทุกคนเข้าถึง มีความเท่าเทียม เป็นกระบวนการสร้างประชาธิปไตย (Democratization) ของลักษณะของโครงสร้างสื่อตนเอง รวมทั้งมีการใช้เทคโนโลยีใหม่เข้ามาเอื้ออำนวยให้เกิดการสื่อสารที่สามารถที่จะคุยในระนาบเดียวกันได้มากขึ้น อีกวิธีหนึ่งที่ได้ก็คือ ไปปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองภายในระบบการสื่อสารหรือระบบโครงสร้างพื้นฐานของการสื่อสาร รวมทั้งวัฒนธรรมการสื่อสารอันเป็นสิ่งที่

ประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมได้มากขึ้น โดยเข้าไปในลักษณะของการสร้างสำนักตระหนักรู้ สร้างอำนาจให้กับประชาชนที่มีความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว (active citizen) นั้นเอง

มากกว่าการทำงานของ PCIJ สื่ออื่นๆก็ยังคงค้นพบว่า หมู่เกาะปาลาวัน (Palawan) ซึ่งเป็นหมู่เกาะที่มีการอนุรักษ์ปะการังเป็นอันดับสองของโลก รองจากออสเตรเลีย ก็มีพวกที่ไปทำประโยชน์ผิดกฎหมายหลายอย่าง ณ ที่นั่น ยังมีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่เปิดโปงทั้งเรื่องการทำป่าไม้ การไปทำลายเสียหายให้กับทรัพยากรทางทะเล แต่นักข่าวคนนี้ถูกฟ้องกลับและโดนเล่นงานค่อนข้างรุนแรง ถูกเรียกค่าเสียหายข้อหาหมิ่นประมาท จนต้องหนีมาอยู่ประเทศไทย

ความขัดแย้งที่มินดาเนา

กรณีประสบการณ์ของประเทศฟิลิปปินส์ ไม่สามารถละเลยการพูดถึงสถานการณ์ความขัดแย้งที่มินดาเนาได้ แม้ว่าจะลงไปศึกษาในพื้นที่ไม่นานนักก็ตาม และยังไม่เข้าใจสถานการณ์ความขัดแย้งที่ซับซ้อนเท่าใดก็ได้ อ่านวรรณกรรมบ้าง พบผู้คนบ้าง ทว่าเพียงหนึ่งสัปดาห์ย่อมไม่สามารถทำความเข้าใจเหตุการณ์ที่สลับซับซ้อน ที่สู้รบกันมาอย่างยาวนานได้ โดยเฉพาะช่วงที่มีการหยุดคุดคุดและกำหนดกรอบการหยุดคุดสันติภาพ เคยมีการตกลงให้มีอำนาจการปกครองตนเอง (Autonomy) ส่วนหนึ่ง มีการลงมติไปแล้วครั้งหนึ่งที่ว่ามี 6 จังหวัดที่จะขอปกครองตัวเองอีก 2 หรือ 3 จังหวัดไม่ร่วม โดยใช้วิธีการลงประชามติ (Referendum) แต่ครั้งนั้นก็รู้สึกว่าการดำเนินการไปไม่ได้เท่าไร แล้วในช่วงประธานาธิบดีเอสตราดราว่าก็มีการยุติกระบวนการสันติภาพไปช่วงหนึ่ง ทำให้เกิดการสู้รบภัยใหม่กับอีกกลุ่มหนึ่ง

สถานการณ์ช่วงนี้นั้นออกจะตึงเครียดอยู่ เพราะรัฐบาลกลางส่งกำลังรบลงไปมาก มีโอกาสไปคุยอยู่ 2 ส่วน ก็คือส่วนที่ทำงานอยู่ในพื้นที่เป็น NGO คือเขาเรียกว่าเป็นพวกที่ไปปรับประสานสันติภาพ ก็คือทั้งทำงานเชิงรณรงค์เรียกร้องกระบวนการสันติภาพ และพยายามทำตัวเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยความขัดแย้งในพื้นที่ด้วย คือถ้าเวลาที่มีการรู้ข่าวว่าทหารกำลังจะไปปิดล้อมตรวจค้นในหมู่บ้าน หรือกำลังจะส่งทหารเข้าไปในหมู่บ้านที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับคู่ขัดแย้ง ไม่ได้อยู่ในโซนที่แนวร่วมปลดปล่อยอิสลามโมโร (MILF) อยู่ก็จะส่งคนที่เป็นคนของ NGO กลุ่มนี้เข้าไป แล้วก็ไปช่วยอพยพชาวบ้านออกมา หาที่ปลอดภัยให้อยู่ ในช่วงที่ไป คั้นนั้นได้ข่าวว่ารัฐบาลกำลังจะส่งกองกำลังเข้าไปปิดล้อม เขาก็กำลังซุ่มซ่อน ต้องปิดออฟฟิศเพื่อลงพื้นที่ และไม่สามารถให้คนนอกอย่างเราติดตามไปด้วย เพราะเขาเกรงว่าจะรักษาความปลอดภัยให้เราไม่ได้ แต่เขาก็เล่าให้ฟังว่าจะไปทำอะไรบ้าง จะต้องเข้าไปหมู่บ้านไปตอนตีอย่างเงียบๆ ไปสังเกตการณ์ เตรียมตัว ไปส่งข่าว แล้วก็ก่อนรุ่งสางก็ค่อยๆ พาคนอพยพออกมาจากพื้นที่ที่จะกลายเป็นพื้นที่สู้รบของกองกำลังต่างๆ

เขาบอกว่าที่ผ่านมา ชาวบ้านบางหมู่บ้านอพยพซ้ำหลายครั้งมาก กลับไปก็จะถูกปิดล้อมอีก ก็จะออกมาอีก แล้วเขาก็หาพื้นที่ที่ปลอดภัยให้อยู่ไม่ค่อยได้ ก็กลายเป็นว่าความยากลำบากของคนที่อยู่ในโซนสงคราม คือไม่มีที่ที่จะอยู่อาศัย สมบัติต้องเตรียมพร้อมที่จะอพยพเดินทางได้ทันที อันนั้นก็ถือเป็นการประกาศสงครามกันอย่างชัดเจน อยู่ในซีกทางตะวันตกของเกาะมินดาเนา ถ้าเราจะดู ก็คือทางตะวันออกจะเป็นพื้นที่ที่

เป็นกลุ่มประชากรชาวคริสต์ จะค่อนข้างไม่มีเหตุพองฝั่งตะวันตกไป บางเมืองเขาจะรู้จักกันเลยว่าเขตแดง เข้าไม่ได้ ทหารก็จะเข้าไม่ได้ เพราะว่าในป่าลึกๆ กองกำลัง MILF ก็จะคุมพื้นที่อยู่

มินดานิวส์: สื่อในสถานการณ์ความขัดแย้งที่มินดาเนา

กล่าวเฉพาะการสื่อสารที่มินดาเนา ก็มี "มินดานิวส์" (Mindanews) องค์กรสื่อที่เกิดขึ้นมาในพื้นที่นี้ เพราะว่าสื่อส่วนกลางจากมะนิลาไม่ตอบรับกับกระบวนการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ความเข้าใจคุณแคโรไลน์ (Carolyn O. Arguillas) เคยอยู่กับหนังสือพิมพ์ฉบับใหญ่ คือ Philippine Inquirer มาก่อน ก็รู้สึกทำไมเขาจะต้องรายงานแต่ตัวเลขผู้สูญเสีย บาดเจ็บ แล้วหัวหน้าข่าวที่มะนิลามักจะถามว่า ตัวเลขผู้เสียชีวิตมากกว่าคราวที่แล้วไหม ขอให้มากกว่าคราวที่แล้วเขาถึงจะรายงาน จึงรู้สึกคับข้องใจตลอดถึงกับถกเถียงกับหัวหน้าข่าวอย่างมากจนกระทั่งต้องลาออก และก็ไม่ได้บอกเขาสักคำว่า ถ้าเขาลาออกช้ากว่านี้หนึ่งสัปดาห์จะมีบ้านอายุหรือเข้าช่วยสวัสดิการ ไม่มีใครบอกเขาเลย คือทุกคนแอบดีใจว่าเขาไปได้ก็ดี ตัวปัญหา คือไม่ทำงานข่าวตามที่หัวหน้าสั่ง แล้วก็มาตั้งคำถามจุกจิกจู้จี้อะไรกับหัวหน้ากองบรรณาธิการ สุดท้ายจึงลาออกกลับไปอยู่บ้านที่มินดาเนา เพื่อตั้ง "มินดานิวส์" (Mindanews) ขึ้นมาเอง โดยรายงานข่าวออนไลน์และการออกแบบเว็บไซต์สมัยแรกก็ดูยังไม่ทันสมัยและทำง่ายเหมือนสมัยนี้ เขายังได้นำนักข่าวที่เป็นกลุ่มอยู่ในเครือข่ายของเขาด้วยจำนวนหนึ่ง แต่ว่าไม่ได้อยู่ประจำเมืองเดียวกัน อยู่ในเมืองต่างๆ สองสามเมืองในบริเวณเดียวกัน

หน้าเว็บไซต์ของ mindanews.com

เขาค่อนข้างที่จะเข้าถึงและสามารถรายงานข่าวจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและรุนแรงได้ โดยเขาสามารถที่จะโทรศัพท์ไปหาแกนนำผู้ก่อการได้หมด ฝ่ายการเมืองก็ได้ ฝ่ายแม่ทัพก็ได้ ฝ่ายที่เป็นฝ่ายโฆษณาการก็ได้ ฝ่ายที่เป็นฝ่ายทหารก็ได้ เพราะฉะนั้น เขาสามารถที่จะเสนอข่าวโดยนำข้อมูลมาจากทุกฝ่ายสื่อสารผ่านเว็บไซต์ได้ ดังนั้น ฝ่ายข่าวกรองของรัฐบาลฟิลิปปินส์เอง ของทหาร ของรัฐบาลต่างประเทศที่ติดตามอยู่ โดยเฉพาะสถานกงสุลสหรัฐอเมริกาสนใจมาก แคโรไลน์เล่าว่า จะเขียนข่าวจนถึงตีตื้นใครอยากอ่านก็

รอไปก่อน สำหรับคนที่เอาข่าวไปใช้ ไปอ่าน แล้วก็ไปวิเคราะห์ดูว่ามีวิธีที่จะไปแก้ปัญหาก็จะต้องรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างๆ อย่างไม่รู้วิธีทำงาน เพราะเขารู้ว่าสิ่งที่เขาทำไม่มีสื่ออื่นที่จะทำได้ ไม่มีใครที่จะเข้าไปเจาะลึก แล้วสร้างความเข้าใจต่อสาธารณะ โดยนำข้อมูลออกมาตีแผ่ให้คนได้คิดไตร่ตรอง ไม่ได้ชวนให้ใครต้องมารบกัน ไม่ได้ชวนให้ใครต้องมาเข้าใจผิดซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้น วิธีการนำเสนอข่าวสารของมินดานิวส์จึงน่าสนใจมาก

โมเดลของมินดานิวส์เริ่มเป็นที่สนใจว่า ในพื้นที่ความขัดแย้งจะอย่างไรให้มีสื่อที่เป็นคนกลาง เป็นพื้นที่กลางที่ทุกฝ่ายไว้ใจ สามารถเปิดเผยข้อมูล พูดในภาษาที่สื่อให้เห็นว่าจะสามารถสื่อสารกับคนต่างๆได้ เข้าใจ ไม่สร้างความเข้าใจผิด หรือไม่มียอคติกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ผลงานของมินดานิวส์มีการตอบรับที่ดีเป็นตัวอย่างที่ทำให้เห็นว่าการศึกษาแบบนี้สะท้อนประสบการณ์ของเขามาสู่ประสบการณ์ของเราได้ว่า สำหรับในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้พอจะมีสื่อลักษณะคล้ายกับมินดานิวส์เกิดขึ้นได้หรือไม่ คนในพื้นที่สามารถทำขึ้นมาได้ไหม อยู่ในบรรยากาศที่พร้อมหรือไม่พร้อมอย่างไร ซึ่งจะเป็นบทเรียนที่สำคัญในอนาคต.

[หมายเหตุ: รายงานชิ้นนี้เคยเผยแพร่ในเว็บไซต์ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2556
กรุณาดูฉบับออนไลน์ที่ www.deepsouthwatch.org/node/4798 สำหรับผู้สนใจดาวน์โหลดเอกสาร
ประกอบการบรรยาย กรุณาดูที่ http://www.deepsouthwatch.org/sites/default/files/ubonrat_-_peoples_media_and_communication_rights.ppt]

